

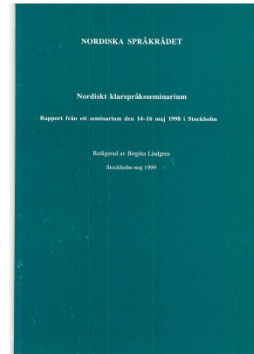
Klart språk i Norden

Titel: Klarsprogsarbejdet i Island

Forfatter: Ari Páll Kristinsson og Eygló S. Halldórsdóttir

Kilde: Klart språk i Norden, 1999, s. 16-19

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/ksn/issue/archive>

© Netværket for sprognævnene i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i denne udgivelse er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Klarsprogsarbejdet i Island

Ari Páll Kristinsson, Islandsk sprog bureau, Eygló S. Halldórsdóttir, departementschef i justitsministeriet, redaktør for Statstidende og Lov- og regeringstidende Svala Valdemarsdóttir, redaktør i dokumentationsafdelingen i Altinget

Vi er taknemmelige for indbydelsen til dette seminarium og skal nu prøve på at præsentere klarsprogsarbejdet i Island. Præsentationen skulle dog ikke være så særlig indviklet i vort tilfælde fordi man har hidtil ikke arbejdet særlig systematisk på klarsprog i Island på myndighedernes vegne.

Når det gælder islandsk sprog og sprogbrug, og vejledninger om det, tror vi det er nødvendigt at begynde med en kort beskrivelse af situationen i Island fordi den er sandsynligvis lidt anderledes end i det øvrige Norden. Vi er klare over at en del af deltagerne her i dag kender ganske godt til denne sprogpolitik men med hensyn til andre deltagere begynder vi med en kort fortale. I islandsk sprogpolitik har man kommet til den konklusion at den bedste metode for udvikling og styrkelse af det islandske sprog er at tage så vidt som muligt hensyn til Islands rige og ældgamle skriftsprogstradition. Islandsk sprogpolitik går ud på at man vil arbejde for at styrke og bevare det islandske sprog. Sprogsystemet, ord og ordforbindelser, skal såvidt muligt bevares i den form det har i dag, især med henblik på at bevare den tilknytning der findes til skriftssproget gennem århundreder i Island. Den anden hovedfaktor i islandsk sprogpolitik går ud på at styrke sproget på en måde så det udnyttes bedst muligt i moderne tid, bl. andet med at danne nye ord og ordforbindelser som er anvendelige nu (dog således at der ikke opstår konflikt med traditionen), at styrke enhver form for kulturvirksomhed på islandsk og bestyrke den opvoksende generation i troen på at islandsk er det bedste sprog man har adgang til.

Det gamle islandske skriftsprog er et centralt element i islandsk kultur. Dette betyder bl.a. at folk i almindelighed anser sproget i stor grad som noget andet end kun et redskab for kommunikation. Diskussion om ord, ordforbindelser og grammatik er også vanlig blandt menigmanden. Dette faktum betyder at der findes entusiaster om sprog og sprogrøgt i alle arbejdsområder, og man kan næsten sige på alle arbejdspladser i landet. Man må dog indrømme at en del synspunkter har med f.eks. retskrivning eller nogle detaljer at gøre medens folk tænker måske ikke særlig meget om logik i diskurs og klichéer af mange slags.

Det er tilsyneladende en samfundsmæssig kendsgerning i Island at nationen er i det hele taget meget interesseret i sit sprog og også lidt bekymret over sprogets fremtid, og som følge deraf, villig og positiv når det

gælder sprogrøgt og rådgivning om sprogbrug, særlig når det gælder spørgsmål om hvilken sprogform er den ældste og derfor den rigtigste efter vanlig islandsk mening.

Denne entusiasme eller stærke følelser hos almindeligheden når det gælder sprog og sprogbrug betyder vistnok at der findes folk på mange arbejdspladser, d.v.s. uden for f.eks. skolerne og redaktionerne og sprog-bureauet, der er ganske godt egnede til indholdsmæssig diskussion om sprogbrug. Men en følge heraf er også at nogle af dem måske ikke er særlig villige til at lade andre fortælle dem om at et eller andet ikke er godt nok, fra et synspunkt eller andet. Blandt hele befolkningen finder man at folk er aktive i nyordsdannelse og man kan sige at der findes mange som på en eller anden måde føler sig som deltagere i at udføre sprogpolitikken, og vil derfor også have noget at sige om hvad der er blevet kaldt godt sprogbrug.

Denne situation er noget vi anser som meget kostbar. Hvis man prøver anbefale én form af sprogbrug, som alle skal bruge i en sprogsituation eller anden, behøver man derfor ofte være meget diplomatisk. Der findes nemlig "sprogspecialister" alle steder i samfundet og man vil ikke så gerne give et særligt udvalg alt for stor magt for arrogant at anbefale noget som strider imod menigmands synspunkter. Kærligheden til sproget hos befolkningen er det kostbareste i islandsk sprogsituation, som er, som følge heraf, ganske produktiv for at sige det sådan, og denne situation skulle vi aldrig ødelægge. Man kan f.eks. nævne at Islandsk sprognævns rolle er ifølge loven hovedsagelig konsultativ men nævnet har ingen praktisk magt.

Kriteriet for godt islandsk sprog er som allerede er blevet sagt ikke kun forståeligheden eller klarheden; et kendetegn af godt sprog i Island kan efter mange folks mening først og fremmest være litterær stil eller brugen af gamle ord og udtryk eller idiommer af alle slags. (Mange islændinger bliver ganske glade når de finder f.eks. i offentlige rapporter eksempler på sådan en stil eller henvisninger til litteratur, folkets historie o.s.v.)

Islændinger i almindelighed bliver naturligvis irriterede når myndigheder bruger alt for indviklet sprogstil som kan hæmme forståelsen, og specielle ord og termer, f.eks. indenfor jura eller skattedokumenter, men med hensyn til den almindelige interesse for sprog og sprogbrug i Island så er det måske lidt interessant at tænke på at det er forholdsvis sjældent i Island at man diskuterer netop dette punkt, d.v.s. klarsprogsspørgsmålet, det faktum at enkelt eller let forståeligt sprog er ønskværdigt i sig selv indenfor mange teksttyper. Man peger dog gerne til det faktum at den klassiske islandske sagastil er ganske enkel og kold, for at sige det sådan. (Den henvisning kan være ganske effektiv i Island.) I skolen er det vanlig

at give de vejledninger om essays at man skal stræbe for at bruge korte meninger og sober stil.

Kultur- og undervisningsministeriet i Island nedsatte et udvalg 1985 som skulle bl.a. skrive en detaljeret beskrivelse af islandsk sprogrøgt. Udvalgets konklusioner blev udgivne 1986 og man kan sige at der finder man de hovedlinjer som man følger og skal følge i islandskt kulturliv. I en god beskrivelse af islandsk sprogpåvirkningens hovedlinjer hedder det at korrekt og god sprogbrug skal være i overensstemmelse med traditionen gennem århundreder i Island, men desuden siger man i beskrivelsen af begrebet godt sprog: "Godt sprog er i regelen klart. Dette gælder både syntaks og valg af ord, og udtalen." Også hedder det der at lærere skal give vejledninger til elever om nøjagtig brug af ord. Hvis nu eleverne får vejledninger om klarsprog i skolen så er det også klart at dette er noget mange af dem glemmer når deres karriere hos myndighederne begynder.

Naturligvis er der ingen der direkte hævder at myndighedernes sprog skal være indviklet. Men alligevel mistænker man en del ansatte hos staten og naturligvis, som vanligt, politikerne, for at med vilje bruge uklar stil, fordi så er der naturligvis flere muligheder for hensigtsmæssig tolkning!

Som sagt tidligere kan man ikke sige at der har været arbejdet systematisk på klarsprog i Island på myndigheders vegne.

Der kan dog nævnes nogen få områder hvor man har forsøgt lave forudsætninger til mere effektivt sprogbrug i offentlige tekster.

Skatteskemaer og vejledninger om dem er meget enklere nu for tiden end de var for kun få år siden men i Island er det sådan at hver person og firma skal hvert år give information i sådanne skemaer til myndighederne om sin løn o.fl.

I etermedierne, radio og fjernsyn, gælder specielle forhold ikke mindst indenfor nyhedsredaktionerne, fordi man har kort tid for hvert telegram og skal melde tæt information som lytterne og tilskuerne skal forstå med det samme. Derfor er man nødt der til systematisk at tilpasse teksterne til disse forhold mellem sender og modtager. I Islands Radio f.eks. har man naturligvis som i andre professionelle midler, stærk tradition for metoder af denne slags og der gælder det at ikke alene journalisterne men også en speciel sprogkonsulent arbejder fælles på dette mål. Sprogkonsulenten, som er lingvist, læser igennem en del af nyheder inden de bliver sendt ud i Islands Radios radio eller fjernsyn og har møder om sprogbrug med nyhedsjournalister to gange om ugen. Fordi en af os var tidligere sprogkonsulent hos Islands Radio kan vi hævde at det er usædvanligt i nordisk sammenhæng at sprogkonsulenterne arbejder i så tæt forbindelse med nyhedsjournalisterne. Men man skulle dog ikke glemme her at forudsætningerne til sprogkonsulentens stilling i Islands radio sandsynligvis er først og fremmest at se til at sproget er så rent som muligt, følger

